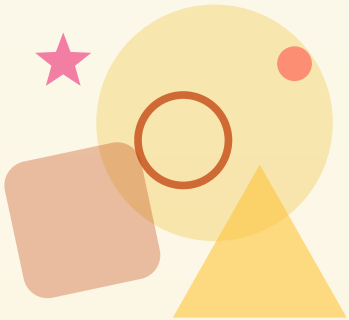
Talim Noktası.

6. Sınıf

Sosyal Bilgiler

Ülkemizin Türk dünyasıyla kültürel iş birlikleri

2. Öğrenme Alanı: Evimiz Dünya · Konu 02 · Konu Anlatımı

2. ÖĞRENME ALANI

Ülkemizin Türk dünyasıyla kültürel iş birlikleri

Bu temada neler var?

1 Türk Dünyası ve Ortak Bağlarımız 4

2 Kültürel İş Birliği: Kurumlar ve Alanlar 7

3 Kaynağı Okumak, Dönüştürmek, Yeniden İfade Etmek 10

★ Konu Testi 14

★ Cevap Anahtarı 16

Balkanlardan Sibirya'ya, Kafkasya'dan Orta Asya'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada dili, tarihi ve gelenekleri bizimkine çok benzeyen milyonlarca insan yaşar. Bu geniş coğrafyaya **Türk dünyası** denir. Ülkemiz Türk dünyasıyla eğitimden sanata, spordan turizme kadar birçok alanda **kültürel iş birliği** yapar. Bu konuda bu iş birliklerini inceleyecek, bir haberi ya da kaynağı anlamını bozmadan farklı biçimlere dönüştürmeyi ve nesnel olarak yeniden ifade etmeyi öğreneceksiniz.

Bu bölümde

- Türk dünyasının yayıldığı coğrafyayı ve bizi birleştiren ortak bağları tanıyacaksınız.
- Türk dünyasıyla iş birliği yapan kurum ve kuruluşları inceleyeceksiniz.
- Eğitim, sanat, spor ve turizm alanlarındaki iş birliklerine örnekler vereceksiniz.
- Bir kaynaktaki bilgiyi bağlamından koparmadan tabloya ya da şemaya dönüştürecek, nesnel biçimde yeniden ifade edeceksiniz.

Anahtar kavramlar

Türk dünyası · kültürel iş birliği · ortak kültür · lehçe · kültür ve gönül coğrafyası · nesnellik · bağlam

Etkinlik 1

Ön değerlendirme: Ne biliyorsunuz?

Doğru ifadelerin yanına **D**, yanlış ifadelerin yanına **Y** yazınız. Yanlış bulduğunuz ifadeyi düzelterek yeniden yazınız.

1. Türk dünyası yalnızca Türkiye'den oluşur.
2. Nevruz, Türk dünyasının birçok ülkesinde kutlanan ortak bir bayramdır.
3. Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan bağımsız Türk devletlerindendir.
4. Ülkeler arasındaki iş birliği yalnızca ticaret alanında yapılır.
5. Bir haberi özetlerken kendi düşüncelerimizi habermiş gibi eklemek doğru değildir.

Zorlandıysanız: Önceki konuda insanların yaşadıkları çevreyle etkileşimini ve göçleri öğrendiniz. Türklerin tarih boyunca yaptığı göçler, bugün Türk dünyasının neden bu kadar geniş bir alana yayıldığını açıklar.

Notlarım

1 Türk Dünyası ve Ortak Bağlarımız

Geniş bir coğrafya

Tanım Türk dünyası

Dili, tarihi ve gelenekleri birbirine yakın olan bağımsız Türk devletlerinin ve başka ülkelerde yaşayan Türk topluluklarının oluşturduğu geniş coğrafyaya Türk dünyası denir. Bu coğrafyanın halkları ortak bir kültür mirasını paylaşır.

Türkler tarih boyunca Orta Asya'dan farklı yönlere göç etmiş, gittikleri yerlerde devletler kurmuştur. Bu nedenle bugün Türk dünyası çok geniş bir alana yayılır. Türk dünyasında **bağımsız Türk devletleri** ile başka ülkelerin sınırları içinde yaşayan **Türk toplulukları** bulunur.

Bağımsız Türk devleti	Başkenti
Türkiye Cumhuriyeti	Ankara
Azerbaycan	Bakü
Kazakistan	Astana
Kırgızistan	Bişkek
Özbekistan	Taşkent
Türkmenistan	Aşkabat
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	Lefkoşa

Başka ülkelerin sınırları içinde yaşayan Türk topluluklarına Kırım Tatarları, Gagavuzlar, Tatarlar, Başkurtlar ve Saha (Yakut) Türkleri örnek verilebilir.

Sovyetler Birliği 1991 yılında dağılınca Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan bağımsızlıklarını kazandı. Türkiye, bu devletlerin bağımsızlığını tanıyan ilk ülkeler arasında yer aldı. Bu topluluklarla aramızdaki **dil, inanç ve tarih** bağları ilişkilerimizde birer köprü görevi görür.

Türk dünyasını birleştiren ortak bağlar

Lehçe ve ortak dil

Türk dünyasında konuşulan **Azerbaycan Türkçesi, Kazak Türkçesi, Kırgız Türkçesi, Özbek Türkçesi, Türkmen Türkçesi** gibi dillere **Türkçenin lehçeleri** denir. Bu lehçelerdeki birçok kelime birbirine benzer. Örneğin "su", "ay", "göz", "baş" gibi kelimeler bu lehçelerin çoğunda benzer biçimde söylenir. Türk devletleri, ortak bir alfabe ve ortak terimler oluşturmak için birlikte çalışmaktadır.

NEVRUZ

Baharın gelişini kutlayan Nevruz, Türk dünyasının birçok ülkesinde ortak bayram olarak kutlanır.

DESTANLAR

Dede Korkut Hikâyeleri, Manas Destanı gibi eserler Türk dünyasının ortak edebî mirasıdır.

EL SANATLARI

Halı, kilim ve keçe yapımı Türk dünyasının birçok yerinde benzer desenlerle sürdürülür.

Ne öğrendik?

1 Türk dünyasını oluşturan bağımsız Türk devletlerinden üçünü başkentleriyle birlikte yazınız.

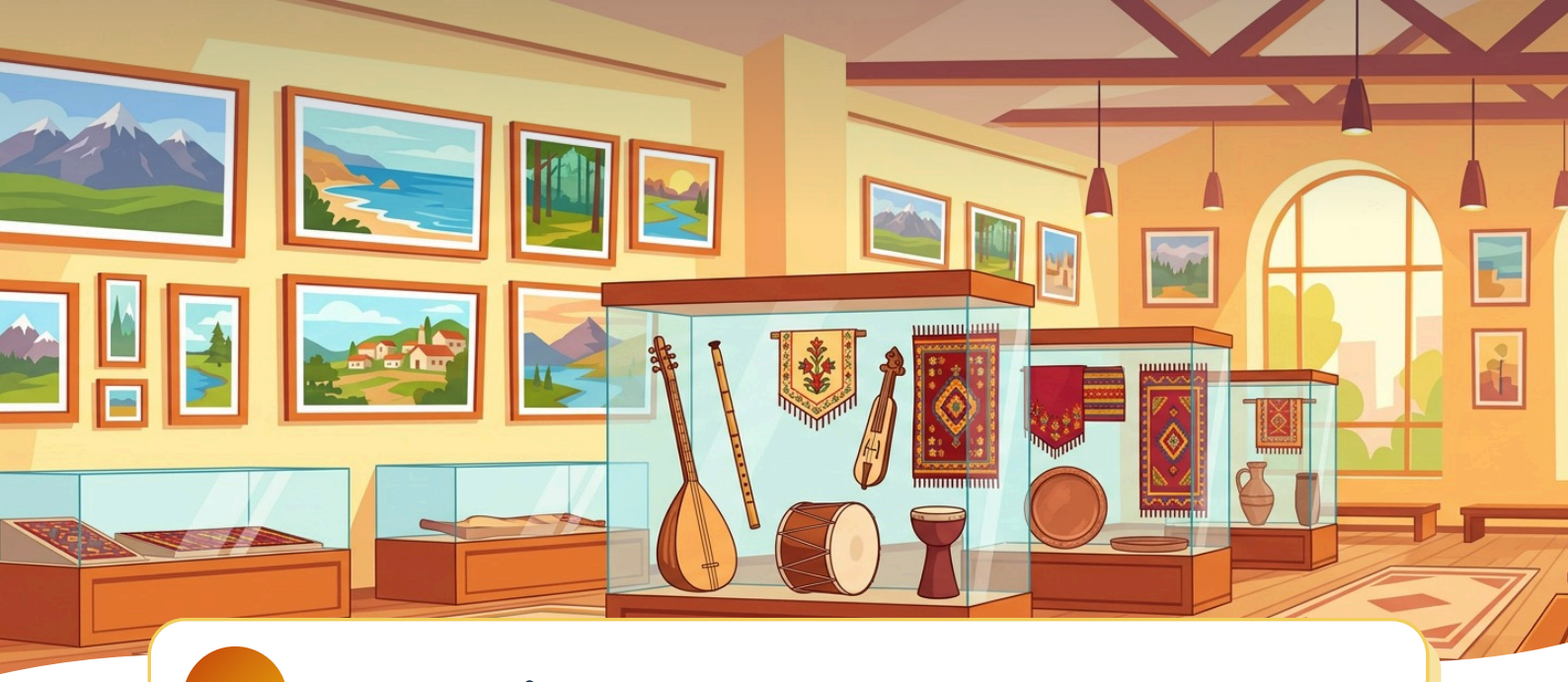
2 Bağımsız bir devleti olmayan iki Türk topluluğu yazınız.

3 Türk dünyasını birbirine bağlayan ortak özelliklerden üçünü yazınız.

4 Aşağıdakilerden hangisi 1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Türk devletlerinden biri **değildir**?

A) Özbekistan
B) Türkmenistan
C) Kırgızistan
D) Macaristan

Notlarım

2 Kültürel İş Birliği: Kurumlar ve Alanlar

Tanım

Ülkelerin dil, sanat, eğitim, spor, turizm gibi alanlarda birlikte çalışarak kültürlerini tanıtması, koruması ve geliştirmesine **kültürel iş birliği** denir.

Ülkemiz Türk dünyasıyla iş birliğini güçlendirmek için çeşitli kurum ve kuruluşlar kurmuş ya da bu kuruluşlara üye olmuştur.

Türk dünyasıyla iş birliğinde önemli adımlar

Aralıklar ölçekli değildir

1991	1992	1993	2009	2021	2024
Beş Türk cumhuriyeti bağımsız oldu; Türkiye onları ilk tanıyan ülkelerdendi.	TİKA kuruldu.	TÜRKSOY kuruldu.	Türk Keneşi kuruldu.	Türk Keneşi, Türk Devletleri Teşkilatı adını aldı.	Ortak Türk Alfabesi önerisinde uzlaşıldı.

Notlarım

Kurum	Ne yapar?
Türk Devletleri Teşkilatı (TDT)	Türk devletleri arasında ortak tarih, dil ve kültür temelinde iş birliğini geliştirir. Üyeleri Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'dır.
Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY)	Türk dünyasının sanat ve kültür mirasını tanıtır; sergiler, konserler, festivaller düzenler. Her yıl bir şehri Türk Dünyası Kültür Başkenti olarak seçer.
Türk İş Birliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA)	Okul, hastane, kütüphane yapımına destek olur; tarihî eserleri onarır.
Yunus Emre Enstitüsü	Yurt dışında Türkçe öğretir, kültür merkezleri açar, Türk kültürünü tanıtır.
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)	Türkiye Bursları ile yurt dışından öğrencilerin ülkemizde okumasını sağlar.

Dört alanda iş birliği

EĞİTİM

Burslar, öğrenci değişimi, ortak tarih ve edebiyat kitapları, Türkçe kursları.

SANAT

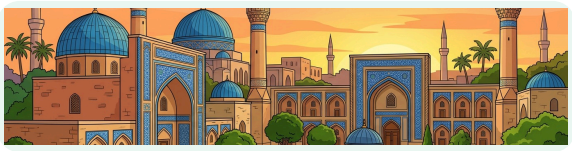
Ortak sergiler, konserler, tiyatro festivalleri, film haftaları.

SPOR

Ortak turnuvalar ve geleneksel sporları yaşatan oyunlar.

TURİZM

Ortak turizm rotaları, tarihî kentlerin tanıtımı, kolay seyahat.

Örnek olay: Hangi alan?

Soru: Aşağıdaki iş birliği örneklerini eğitim, sanat, spor ve turizm alanlarına göre sınıflandırınız.

- Kırgızistan'dan gelen bir öğrencinin Türkiye Bursları ile ülkemizde üniversite okuması
- Türk devletlerinden ressamların eserlerinin aynı sergide buluşması
- Geleneksel at ve okçuluk yarışmalarının yapıldığı uluslararası oyunlar
- Türk devletlerinin tarihî İpek Yolu kentlerini içeren ortak bir gezi rotası hazırlaması

Çözüm: Burs ile üniversite okumak **eğitim**, ortak resim sergisi **sanat**, geleneksel yarışmalar **spor**, ortak gezi rotası **turizm** alanındaki iş birliğine örnektir. Bazı etkinlikler birden fazla alana girebilir. Örneğin bir halk dansları festivali hem sanatı hem turizmi destekler.

Bağlantı: Dünya Göçebe Oyunları

Atlı okçuluk, güreş, at yarışları gibi geleneksel sporları yaşatmak için **Dünya Göçebe Oyunları** düzenlenir. Bu oyunlar ilk kez Kırgızistan'da yapılmış, 2022'de ise ülkemizde, Bursa'nın İznik ilçesinde düzenlenmiştir. Oyunlar hem sporda iş birliğine hem de ortak kültürün yeni kuşaklara aktarılmasına katkı sağlar. Ev sahibi şehrin tanıtılmasıyla turizme de katkı yapar.

Ne öğrendik?

1. Kültürel iş birliği nedir? Kendi cümlelerinizle açıklayınız.

2. TİKA ile Yunus Emre Enstitüsünün çalışmalarını birer örnekle karşılaştırınız.

3. Sanat alanında Türk dünyasıyla yapılabilecek iki iş birliği önerisi yazınız.

4. Yurt dışında Türkçe öğreten ve Türk kültürünü tanıtan kültür merkezleri açan kurum aşağıdakilerden hangisidir?

A) TİKA
B) Yunus Emre Enstitüsü
C) Türk Devletleri Teşkilatı
D) YTB

3 Kaynağı Okumak, Dönüştürmek, Yeniden İfade Etmek

İş birlikleri hakkında bilgiyi genellikle haberlerden, kurumların resmî sayfalarından ve kitaplardan öğreniriz. Bu kaynakları doğru kullanmak için üç beceriye ihtiyacımız vardır.

Kaynakla çalışmanın üç adımı

1	2	3
İncele	**Dönüştür**	**Yeniden ifade et**
Kaynağı dikkatle oku: Ne oldu? Kimler, ne zaman, nerede, neden?	Bilgiyi tabloya, şemaya ya da zaman şeridine aktar; bağlamı koru.	Kendi cümlelerinle, nesnel ve anlamı değiştirmeden yaz.

Bağlamdan koparmadan dönüştürmek

Tanım Bağlam

Bir bilginin ne zaman, nerede, kimler arasında ve hangi amaçla ortaya çıktığını gösteren çevreye bağlam denir. Örneğin bir haberin tarihi, geçtiği yer, ilgili kişiler ve yazılış amacı o haberin bağlamını oluşturur.

Bir haberi tabloya, şemaya ya da zaman şeridine dönüştürürken bilginin **bağlamını**, yani ne zaman, nerede, kimler arasında ve hangi amaçla gerçekleştiğini korumalıyız. Bir cümleyi bağlamından koparırsak anlamı değişebilir.

Örnek olay: Haberden tabloya

Soru: Aşağıdaki örnek haber metni bu kitap için yazılmıştır. Haberi bir tabloya dönüştürünüz. "Ankara'daki bir ortaokul, Kazakistan'daki kardeş okuluyla birlikte çevrim içi bir resim sergisi açtı. Mayıs ayında açılan sergide iki okulun 60 öğrencisinin 'Benim Şehrim' temalı resimleri yer aldı. Okul müdürleri sergiyi, öğrencilerin birbirlerinin kültürünü tanıması için düzenlediklerini açıkladı."

Çözüm:

Soru	Cevap
Ne oldu?	Çevrim içi resim sergisi açıldı.
Kimler?	Ankara'daki bir ortaokul ve Kazakistan'daki kardeş okulu
Ne zaman?	Mayıs ayında
Hangi alan?	Sanat ve eğitim
Neden?	Öğrencilerin birbirlerinin kültürünü tanıması için

Tablodaki bilgiler haberde **yazılı olan** bilgilere dayanır; "Hangi alan?" satırı da haberdeki resim sergisi ve okul bilgisinden çıkarılmıştır. Habere bakarak "Sergi çok başarılı oldu." yazamayız, çünkü haberde böyle bir bilgi yoktur.

Nesnel olarak yeniden ifade etmek

Bir bilgiyi kendi cümlelerimizle anlatırken **nesnel** olmalıyız. Nesnel ifade kanıtlanabilen, kişiden kişiye değişmeyen bilgidir. **Öznel** ifade ise kişisel duygu ve düşünceleri içerir. Bir haberi yeniden ifade ederken:

- Sayıları, yerleri ve tarihleri değiştirmeyiz.
- Haberde olmayan bilgiyi eklemeyiz.
- Kendi yorumumuzu yazacaksak bunun **yorum** olduğunu belirtiriz: "Bence bu sergi..."

Kültür ve gönül coğrafyası

Türkler tarih boyunca yalnız Türk topluluklarıyla değil, Balkanlardan Afrika'ya kadar birçok farklı milletle de kültür ve gönül bağı kurmuştur. Bu geniş alana **kültür ve gönül coğrafyası** denir. Ülkemiz bu coğrafyadaki tarihî köprüleri, camileri ve çeşmeleri onarır, afet ve kıtlık zamanlarında yardım ulaştırır. Bu çalışmalar tarihten gelen dostlukları bugüne taşır.

Notlarım

Etkinlik 2

Proje görevi: İş birliği önerim

Türk dünyasından bir ülkeyle eğitim, sanat, spor ya da turizm alanlarından birinde iş birliğini geliştirecek bir proje önerisi hazırlayınız.

1. Projenizin alanını ve iş birliği yapacağınız ülkeyi seçiniz.
2. Bu alanda daha önce yapılmış bir iş birliğini güvenilir bir kaynaktan araştırınız.
3. Araştırdığınız bilgiyi bir tabloya dönüştürünüz: Ne, kimler, ne zaman, nerede, neden?
4. Bulduğunuz bilgiyi iki üç cümleyle nesnel olarak yeniden ifade ediniz.
5. Kendi proje önerinizi yazınız: Adı, amacı, katılanlar, yapılacak etkinlikler.
6. Önerinizi sınıfta sununuz ve arkadaşlarınızın sorularını cevaplayınız.

★ PUANLAMA ANAHTARI

Ölçüt	Tam (3)	Kısmen (2)	Henüz değil (1)
Araştırma	Güvenilir kaynaktan doğru bilgi bulunmuş	Bilgi var, kaynak belirsiz	Araştırma yok
Dönüştürme	Tablo eksiksiz, bağlam korunmuş	Tablo eksik	Tablo yok
Nesnel ifade	Bilgi anlamı değişmeden aktarılmış	Bazı yorumlar bilgi gibi yazılmış	Bilgi değiştirilmiş
Proje önerisi	Amaç ve etkinlikler açık, uygulanabilir	Öneri eksik	Öneri yok

Tuzağa düşme!

Yanılgı avı: Türk dünyası ve kaynak kullanımı

- ✗ “Türk dünyası yalnız Türkiye’den oluşur.” → ✓ Türk dünyası bağımsız Türk devletlerini ve farklı ülkelerde yaşayan Türk topluluklarını kapsar.
- ✗ “Kazak Türkçesi ile Türkiye Türkçesi tamamen farklı dillerdir.” → ✓ İkisi de **Türkçenin lehçeleridir**; birçok ortak kelimeleri vardır.
- ✗ “İş birliği yalnız ekonomik alanda yapılır.” → ✓ Eğitim, sanat, spor ve turizm de önemli **kültürel** iş birliği alanlarıdır.
- ✗ “Haberi özetlerken beğendiğim kısmı abartabilirim.” → ✓ Yeniden ifade **nesnel** olmalı, anlam değişmemelidir.

Ne öğrendik?

1. Nesnel ve öznel ifade arasındaki farkı birer örnekle açıklayınız.

2. "Bağlamdan koparmak" ne demektir? Bir haber cümlesini bağlamından koparmanın sonucu ne olabilir?

3. Kültür ve gönül coğrafyası kavramını kendi cümlelerinizle açıklayınız.

4. Bir haberi tabloya dönüştüren öğrencinin tabloya aşağıdakilerden hangisini **yazmaması** gerekir?
   A) Etkinliğin yapıldığı yer
   B) Etkinliğe katılan ülkeler
   C) Haberde yer almayan kendi tahminleri
   D) Etkinliğin tarihi

Notlarım

Konu Testi

✓ Ne öğrendik?

Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz. Her sorunun doğru seçeneğini işaretleyiniz.

1 Bir ortaokulda öğretmen, Türk dünyasıyla yapılan iş birliklerini eğitim, sanat, spor ve turizm sütunlarına göre sınıflandırıyor. Kırgızistan'dan gelen bir öğrencinin Türkiye Bursları ile ülkemizdeki bir üniversitede okuması hangi sütuna yazılmalıdır?

A) Spor
B) Eğitim
C) Turizm
D) Sanat

2 Bir haberde şu cümle yer almaktadır: "Ankara'da açılan sergide beş Türk devletinden 40 ressamın eserleri sergilendi." Bu cümleyi anlamını değiştirmeden ve nesnel olarak yeniden ifade eden seçenek hangisidir?

A) Ankara'da, beş Türk devletinden 40 ressamın eserlerinin yer aldığı bir sergi açıldı.
B) Ankara'da şimdiye kadar açılmış en güzel sergi düzenlendi.
C) Sergide yalnız Türkiyeli ressamların eserleri vardı.
D) Beş farklı ülkede 40 ayrı sergi açıldı.

3 Türk dünyasından bir ülkede yeni bir okul ve kütüphane yapılıyor, aynı kentteki tarihî bir hamam da onarılıyor. Bu çalışmalara Türkiye'den destek veren kuruluş aşağıdakilerden hangisidir?

A) TİKA
B) TÜRKSOY
C) YTB
D) Yunus Emre Enstitüsü

4 Türk dünyasıyla ilgili aşağıdaki bilgiler veriliyor:

I. Türk dünyası yalnız bağımsız Türk devletlerinden oluşur.
II. Nevruz, Türk dünyasının ortak bayramlarındandır.
III. Azerbaycan Türkçesi, Türkçenin lehçelerindendir.

Bu bilgilerden hangileri doğrudur?

A) Yalnız II
B) I ve III
C) Yalnız III
D) II ve III

5 Ülkemiz Balkanlarda tarihî bir köprüyü ve çeşmeyi onarıyor, Afrika'da yaşanan bir kıtlık sırasında da yardım malzemesi gönderiyor. Bu çalışmalar aşağıdakilerden hangisiyle ilgilidir?

A) Sınır güvenliğinin sağlanması
B) Nüfus sayımının yapılması
C) Kültür ve gönül coğrafyasıyla bağların güçlendirilmesi
D) İklim değişikliğinin önlenmesi

6 Bir spor haberinde şöyle denmektedir: "Atlı okçuluk, güreş ve at yarışları gibi geleneksel sporların yaşatıldığı bu etkinlik, 2022 yılında ülkemizde, Bursa'nın İznik ilçesinde düzenlendi." Haberde sözü edilen etkinlik aşağıdakilerden hangisidir?

A) Olimpiyat Oyunları
B) Dünya Göçebe Oyunları
C) Akdeniz Oyunları
D) Avrupa Gençlik Olimpik Festivali

KENDİME NOT

Bu konuda	Evet	Kısmen	Henüz değil
Türk dünyasının yayıldığı coğrafyayı ve ortak bağlarımızı açıklayabiliyorum.			
Türk dünyasıyla iş birliği yapan kurumları ve çalışmalarını tanıyorum.			
İş birliklerini eğitim, sanat, spor ve turizm alanlarına göre sınıflandırabiliyorum.			
Bir haberi bağlamından koparmadan tabloya dönüştürebiliyorum.			
Bir bilgiyi nesnel ve anlamı değişmeden yeniden ifade edebiliyorum.			

Notlarım

Cevap Anahtarı

Ön Değerlendirme

1. **Y.** Türk dünyası bağımsız Türk devletlerinin yanında başka ülkelerde yaşayan Türk topluluklarını da kapsar.
2. **D.** Nevruz, Türk dünyasının birçok ülkesinde kutlanan ortak bir bayramdır.
3. **D.** Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan bağımsız Türk devletleridir.
4. **Y.** İş birliği ticaretin yanında eğitim, sanat, spor ve turizm gibi kültürel alanlarda da yapılır.
5. **D.** Bir haberi yeniden ifade ederken kendi düşüncelerimizi habermiş gibi eklemek anlamı değiştirir, bu yüzden doğru değildir.

1. Türk Dünyası ve Ortak Bağlarımız

1. Örnekler: Azerbaycan-Bakü, Kazakistan-Astana, Kırgızistan-Bişkek, Özbekistan-Taşkent, Türkmenistan-Aşkabat, KKTC-Lefkoşa.
2. Örnekler: Kırım Tatarları, Gagavuzlar, Tatarlar, Başkurtlar, Saha (Yakut) Türkleri.
3. Ortak dil, ortak tarih, ortak gelenek ve görenekler, ortak bayramlar, ortak edebî eserler.
4. **D.** Macaristan bir Türk devleti değildir. Diğer seçenekler 1991'de bağımsızlığını kazanan Türk devletleridir.

2. Kültürel İş Birliği: Kurumlar ve Alanlar

1. Ülkelerin kültürlerini tanıtmak, korumak ve geliştirmek için eğitim, sanat, spor, turizm gibi alanlarda birlikte çalışmasıdır.
2. TİKA okul ve hastane yapımına destek olur, tarihî eserleri onarır. Yunus Emre Enstitüsü ise yurt dışında Türkçe kursları açar, kültürümüzü tanıtır.
3. Örnekler: ortak resim sergisi, gençler müzik festivali, ortak film haftası, halk dansları gösterisi.
4. **B.** Yunus Emre Enstitüsü yurt dışında Türkçe öğretir ve kültür merkezleri açar.

3. Kaynağı Okumak, Dönüştürmek, Yeniden İfade Etmek

1. Nesnel: "Sergide 60 öğrencinin resmi yer aldı." Öznel: "Sergideki resimler çok güzeldi."
2. Bir cümleyi ne zaman, nerede, kimler arasında ve hangi amaçla söylendiğini dikkate almadan kullanmaktır. Cümlenin anlamı değişebilir, okuyan kişi yanlış bilgi edinir.
3. Türklerin tarih boyunca kültür ve dostluk bağı kurduğu, Balkanlardan Afrika'ya kadar uzanan geniş alandır.

4 **C.** Dönüştürme yapılırken yalnız kaynakta yazan bilgiler kullanılır, kişisel tahminler eklenmez.

Konu Testi

1 **B.** Burs ile üniversitede okumak eğitim alanında yapılan bir iş birliğidir.

2 **A.** Yer, ülke sayısı ve ressam sayısı korunmuştur, yorum eklenmemiştir. B seçeneği öznel bir yorumdur, C ve D anlamı değiştirmiştir.

3 **A.** TİKA okul, hastane ve kütüphane yapımına destek olur, tarihî eserleri onarır.

4 **D.** Türk dünyası, başka ülkelerde yaşayan Türk topluluklarını da kapsar; bu nedenle I yanlıştır. II ve III doğrudur.

5 **C.** Bu çalışmalar tarihten gelen dostluk bağlarını, yani kültür ve gönül coğrafyasıyla bağları güçlendirir.

6 **B.** Dünya Göçebe Oyunları geleneksel sporları yaşatmak için düzenlenir; 2022'de Bursa'nın İznik ilçesinde yapılmıştır.

Notlarım